

Віктор ЛАЗАРЄВ

кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний
університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна)

МОВА ПРАВА І ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ

Право, перебуваючи регулятором суспільних відносин, є сукупністю встановлених державою правил поведінки, що забезпечуються силою державного примусу. Приписи держави необхідно донести до свідомості кожного, оскільки вони визначають права та обов'язки людини та громадянина, відіграють провідну роль у регулюванні суспільних відносин. Їх реалізація відбувається за допомогою видання нормативних правових актів, які за допомогою мовних засобів розкривають зміст тих чи інших вимог. Таким чином, очевидно, що існування права без мови неможливе, тому що мова має ключове значення для безпосереднього вираження права. Мовні засоби необхідні для формулювання і тлумачення юридичних норм, закріплення в конкретних джерелах, поширення юридичної інформації [1].

Варто зважати на те, що, будучи різновидом літературної мови, мова права є елементом законодавчої техніки, що включає певний набір мовних засобів. Саме належний виклад юридичних норм у тексті нормативно-правового акту визначає його ясність, простоту, чіткість і доступність розуміння [2, с. 166]. На даному етапі суспільного розвитку, з огляду на актуальність та опосередковану наукову розробленість, проблема техніки юридичного письма не має належного науково-теоретичного і практичного обґрунтування. Недостатньо досліджено, зокрема, питання техніки юридичного письма та юридичних технологій як тісно взаємопов'язаних і практично значущих правових станів, що лежать в основі належної якості, ціннісних показників нормативно-правових актів та інших юридичних актів [3, с. 87]. До зазначених проблемних питань, необхідно віднести і використання юридичної термінології, оскільки питання використання спеціальної термінології, що застосовується у тексті нормативно-правового акту, це передовсім питання використання юридичної мови.

Мова правових норм орієнтована на впорядковане застосування термінів, їх визначення та пояснення. При цьому, між окремими термінами встановлюються прямі чи опосередковані логічні відносини та зв'язки, зумовлені системністю чинного законодавства та єдністю його понятійної структури, оскільки юридичні терміни передають основний сенс нормативного висловлювання [4, с. 35] і мають

відповідати принципу правової (формальної) визначеності³.

У результаті створення системи законодавства використовується специфічна система термінів, що зумовлює особливий характер мови закону. Забезпечення повноти, чіткості та ясності правового регулювання є метою професіоналізації законотворчої мови. Ця мета досягається шляхом використання під час підготовки нормативних правових актів системи спеціальних термінів, покликаних забезпечити точне та повне вираження законодавчої волі у тексті тієї чи іншої закону.

На сьогодні, термінологія, що використовується в законодавчих текстах, є далеко не бездоганною як з точки зору юридичної техніки, так і з точки зору правил мови, що дуже негативно впливає на ефективність правових норм. До недоліків термінології, що використовується в нормативних правових актах, можна віднести такі:

- позначення одним і тим самим терміном різних категорій;
- відсутність чітких дефініцій;
- наявність експресії;
- надмірне використання іноземної термінології;
- використання розмовних висловлювань і т. д.

Для усунення зазначених недоліків потрібен процес уніфікації термінології, що використовується у законодавчих актах, який має супроводжуватися застосуванням мовних правил. Це означає, що нормативно-правова термінологія має використовуватися відповідно до лексичних, граматичних та стилістичних норм сучасної мови і водночас з урахуванням стилістичних особливостей нормативного тексту [2, с. 166–167]. Таким чином, поняття обов'язково варто виражати матеріально або за допомогою терміна – словесної номінативної одиниці, або з допомогою дефініції – певним чином побудованої фрази. Погоджуючись з думкою філологів, відзначимо, що термін і дефініція однаково репрезентують поняття та передають його зміст, тому такі словосполучення, як «дефініція поняття» та «дефініція терміна» варто вважати синонімами. Проте важливо підкреслити, що термін називає поняття і конститується за допомогою дефініції. Однак, у нормативно-правовому акті правові дефініції мають адекватно розкривати зміст того чи іншого поняття (терміну), визначати його родові та (або) видові ознаки, включати характеристики, дані у концентрованій та узагальнюючій формі. За допомогою правових дефініцій конкретні терміни набувають словесне вираження у тексті нормативного правового акта [2, с. 167].

Таким чином, маємо констатувати той факт, що чіткість нормативно-

³ Одним із основних принципів правової системи вважається принцип правової визначеності, який, зокрема, передбачає, що для ефективної реалізації особою своїх прав та виконання обов'язків важливою є можливість передбачення нею правових наслідків своїх дій. Цьому, у свою чергу, сприяє чіткість і зрозумілість законодавчого регулювання, однозначність і відносна стійкість значень понять, які використовуються в законодавстві [5, с. 9].

правового акту багато в чому залежить від особливостей мовного викладення тексту, за допомогою яких ці дефініції знаходять відображення і письмово закріплюються. Не останню роль у мові права відіграє і юридична термінологія, за допомогою якої можна реалізувати принцип нормотворчої економії. У переважній більшості випадків без використання належної термінологічної бази неможливо точно висловити думку нормотворця. Застосування юридичної термінології є показником високої юридичної культури у правотворчій та іншій юридичній діяльності.

1. Асеев А. Ю. Язык законодательства. URL: <http://conf.omua.ru/content/yazyk-zakonodatelstva>.
2. Мамедов Э. Ф. Язык закона: к вопросу о значении терминов и дефиниций в текстах нормативных правовых актов. *Вестник ИГЛУ*. 2014. № 1 (26). С. 163–168.
3. Онищук І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 87–94.
4. Губаева Т. В. Язык и право. Искусство владения словом в профессиональной юридической деятельности. Москва : Норма, 2004. 160 с.
5. Хворостянкін А. В. Визначеність законодавчих дефініцій як умова ефективного дотримання духу та букви закону. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 77. С. 8–12.

Юлія ЛАНЦЕДОВА

доцент кафедри кримінального права і процесу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)
кандидат юридичних наук, доцент

Анастасія БАСОВСЬКА

здобувач вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 061 Журналістика Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, (м. Миколаїв, Україна)

Вікторія КОМАНЕЦЬКА

здобувач вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем за спеціальністю 081 Право Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЗАВДОМО НЕДОСТОВІРНИХ ВІДОМОСТЕЙ ЯК ОДНОГО ІЗ БАЗИСНИХ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ

У контексті безумовного дотримання принципу верховенства права представлені у розд. IV «Порушення академічної доброчесності» проекту Закону України «Про академічну доброчесність» [4], ст. 42 «Академічна